

Sisukas pärjää elämässä

Pesäpuussa maaliskuussa käynnistynyt, Sijoitettu lapsi koulussa -projekti (SISUKAS 2012-2016) on osa RAY:n Emma ja Elias, Pidetään huolta lapsista -ohjelmaa. Projektin päämääränä on kehittää yhteistyömalli alakouluikäisen sijoitetun lapsen koulunkäynnin tukemiseen ja juurruttaa se osaksi tuettua perhehoitoa. Pilotti-alueena toimii Keski-Suomi. SISUKAS-projekti pyrkii edistämään sijoitettujen lasten koulumenestystä ja pärjäämistä elämässä.

Sijoitetut riskiryhmässä

Hiitolan (2008) mukaan kolmanneksella lapsista ilmenee lastensuojelun asiakkaaksi tullessaan vaikeuksia koulunkäynnissä. Huostaanottohetkellä jo puolella sijoitetuista lapsista on vaikeuksia koulussa. Huostaanoton aikana kouluvaikeudet jatkuvat ennallaan ja neljäsosalla tutkimuksiin osallistuneista lapsista ne lisääntyvät entisestään. Huostassa olleiden osallistuminen lukio- ja ammattiopintoihin on myös muuta ikäluokkaa selkeästi vähäisempää. Sijoitetut nuoret ovat yliedustettuina koulupudokkaissa.

Tutkimukset kertovat, että syrjäytymiskehityksen riskitekijät ovat olemassa jo varhaislapsuudessa. Pesäpuu ry:n SISUKAS-projektissa pyritään edistämään sijoitettujen alakouluikäisten lasten koulumenestystä ja selviytyvyyttä tu-

kemalla koulunkäyntiä jo koulupolun alussa.

Koulumenestys on yhteydessä elämässä pärjäämiseen

Alakouluikäisistä, 7–12-vuotiaista lapsista, 1% asuu sijoitettuna kodin ulkopuolelle. Yksittäiset opettajat joutuvat verrattain harvoin kohdakkain sijaisperheissä asuvien lasten erityiskysymysten kanssa, vaikka lasten suojele sinänsä on osa koulutyön arkea. Lasten oikeuksien toteutumisen kannalta on tärkeää, että opetushenkilöstöllä on tarvittaessa saatavilla riittävästi tietoa lapsen taustasta ja varhaisen traumatisoitumisen vaikutuksista lapsiin voidakseen kohdata sijoitetun lapsen tarpeet asianmukaisesti. Sijaisvanhemmat eivät voi olla yksin vastuussa tiedon välittämisestä kouluun. Lapsen vaikeudet tulisi nähdä pikemminkin kasvu- ja oppimisympäris-

tön haasteina kuin lapsen ongelmina. Aikuisten kiintymyskeskeinen kasvatusote, kasvatuskumppanuus, asianmukaiset opetusmenetodit ja tuki sijoitetulle lapselle koituvat kaikkien oppilaiden eduksi.

Alisuoriutuminen uhkana

Monet sijoitetut alisuoriutuvat koulussa. Sijoitetun lapsen potentiaalinen käyttööntöön otto mahdollistuu parhaalla tavalla silloin, kun lapsen ympärillä olevat aikuiset uskovat lapsen kyvykkyyteen, jakavat yhteisen ymmärryksen ja toimivat lapsen tarpeista lähtien. Kumppanuus ja tiedonvälitys sijaisperheen ja koulun välillä tulisikin olla saumatonta ja tasavertaista. Lapsen omalla sosiaalityöntekijällä on keskeinen rooli yhteistyön koordinoijana ja tiedon välittäjänä. Opettaja hyötyy sijaisvanhemman lapsituntemuksesta ja si-

jaisvanhemmat opettajan ja oppilashuollon asiantuntimuksesta liittyen lapsen ohjaamiseen kotona.

Lapsi haluaa olla normaali

Koulunkäyntiin keskittyminen on vaikeaa silloin, kun on huoli omaisista tai syyllisyys siitä, että itse saa asua turvassa sijaisperheessä. Karut elämäkokemukset saavat lapsen tuntemaan arvottomuutta ja tekevät keskittymisestä vaikeaa. Arkisilta vaikuttavat asiat luokkahuoneessa, kuten kastikkeen tuoksu, saatavat nostaa mieleen traumaattisia muistoja. Lapsen elämänhallinta perustuu varuillaan oloon ja totumuksiin, joihin tulevat poikkeamat saavat lapsen suunniltaan.

Kysyttäessä sijoitetuilta nuorilta koulunkäynnistä, moni kertoo tulleen kiusatuksi ja leimaantuneensa syntipukiksi. Kiusaaminen on ollut myös syy poissaoloihin ja koulun keskeyttämiseen. Moni toivookin, että opettaja näkisi vaivaa luottamuksellisen suhteen luomiseen sekä uskaltaisi kysyä ja kohdata lapsen oireilun takana. Nuoret kokevat tärkeinä tukipilareina opettajat, jotka eivät epäile lapsen tarkoituseriä vaan

uskovat tämän selviytyvyyteen. Koulu on lapselle parhaimmillaan turvapaikka, kun perheessä on/on ollut ongelmia.

SISUKAS ja SkolFam®

SISUKAS-projekti purettuu Keski-Suomeen sijoitetujen lasten lähtötilanteen kartoittamiseen, monitoimijaisen tuen mallintamiseen sekä vaikutusten arviointiin.

Projekti tekee yhteistyötä ruotsalaisen SkolFam®-verkoston kanssa. Ruotsissa on vakiintumassa käyttöön Helsingborgissa 2005–2008 kehitetty malli, jossa kaikkien sijoitettujen alakouluikäisten tuen tarpeet selvitettiin tekemällä psykologinen ja pedagoginen kartoitus sekä havainnoimalla vuorovaikutusta luokkatilanteessa. Tulokset analysoitiin moniammatillisessa tiimissä (psykologi, erityisopettaja, lapsen oma sosiaalityöntekijä). Lapsille laadittiin kuntoutussuunnitelma yhteistyössä sijaisperheen ja opettajan kanssa. Suunnitelman toteutumista seurattiin kahden vuoden ajan, jonka jälkeen suoritettiin uusintamittaus. Tulokset olivat myönteisiä kautta linjan (Vinnerljung 2009). Tänä päivänä tutkitut lapset ovat kaikki myös si-

joittuneet jatko-opintoihin. SkolFam®-malli on otettu käyttöön Ruotsissa jo 10 kunnassa.

SISUKAS-projektin idea

SISUKAS-projektin päämääränä on soveltaa ruotsalaista SkolFam®-mallia Suomeen. Pilottialueeksi on valittu Keski-Suomi, jonne on keskittynyt paljon osaimista lasten oppimisvaikeuksien tukemisesta (Niilo Mäki Instituutti, Jyväskylän Yliopisto, Haukkarannan koulu).

Projektin tulostavoitteena on mallintaa monitoimijaista yhteistyötä sijoitetun lapsen koulutyön tukemiseksi. Projektin tuloksena tuotetaan koulutusta, Sijoitettu lapsi koulussa- opettajan opas sekä raportoidaan tulokset.

Projektin myötä Keski-Suomen kouluille tarjotaan lisäresurssina Pesäpuu ry:n SISUKAS-tiimin tuki (psykologi, sosiaalityöntekijä, erityisopettaja). Projektissa tutkitaan mahdollisuutta juurruttaa SISUKAS-tiimin toiminta osaksi valtion erityiskoulujen VALTERI-verkoston ympäristökunnille suuntaamaa ohjaus- ja konsulttipalvelua.

*Teksti: Christine Väliavaara
kehittämispäällikkö, Pesäpuu ry*